

ATT SKATTA BORT SYNDEN

Kandidatuppsats

Axel Fredlund

ABSTRACT

Can states by introducing taxes, change the way their citizens consume? Can states tax away the sins of their population? In this following paper, I have examined varies excise taxes in Denmark. More specifically I have analyzed Denmark's tobacco- and alcoholtax and their failed sugar tax. How effective are they and what made the sugar tax fail? What are the correlation between the taxes and what are the deviations? To solve this task, I have used a wide range of scientific articles and statistics. In the scope of a grand teori, Theory and Practice of Excise Taxation, the results of the varies excise taxes were both similar and different. The main difference between the sugar tax and the tobacco- and alcoholtaxes are the lack of substitute products regarding the two ladder. The amount of substitutes regarding sugary products makes it difficult for states to change their citizens consumption behaviour into more healthy products. Evidence showed that the tobacco tax has had best effect, in decreasing both consumption and sales. Evidence also showed that the alcohol consumption in Denmark has reached a saturnated point and that any price decreases are not incentive enough for the danish population to consume more.

Keyword: Denmark, Excise Taxes, Sin Taxes, Consumer Behaviour
Words: 9010

Innehållsförteckning

1. BAKGRUND	1
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	1
1.2 FRÅGESTÄLLNINGAR	2
2 . TEORI OCH METOD	3
2.1 DEFINITION AV PUNKTSKATT	3
2.2 TEORI OM PUNKTSKATT	4
3 . ANALYS	5
3.1 SOCKERSKATT	5
3.1.1 SOCKERSKATTEN ÄR REGRESSIV	5
3.1.2 SUBSTITUTIONSEFFEKT	7
3.1.3 GRÄNSHANDEL	8
3.2 ALKOHOLSKATT	10
3.2.1 GRÄNSHANDEL MED SVERIGE	12
3.2.2 GRÄNSHANDEL MED TYSKLAND	14
3.3 TOBAKSSKATT	15
3.3.1 TOBAKSFÖRSÄLJNING I DANMARK	17
3.4 SKATT OCH KONSUMTIONSBETEENDE	19
4 . RESULTAT	21
4.1 SOCKERSKATT	21
4.2 ALKOHOLSKATT	21
4.3 TOBAKSSKATT	22
5 . REFERENSER	24

1. BAKGRUND

Skatter på tobak, drycker, spel, föroreningar och körning är mycket populärt i dagens nyheter. Inte bara är dessa skatter lämpliga källor till statliga intäkter, de kan även utformas för att återspegla de externa kostnaderna som konsumenterna eller producenter av punktskattepliktiga produkter ålägger på andra människor. Punktskatter infördes enbart för att öka intäkterna men ses nu också som en viktig mekanism för att påverka beteenden. Selektiva skatter på varor och tjänster, ofta hänvisade som punktskatter, är bland de äldsta skatteformerna i världen. Ett annat ord för punktskatt är "syndskatt". En syndskatt är en skatt som tas ut på något som betraktas som moraliskt eller medicinskt skadligt, såsom alkohol, tobak eller socker.

"Sin Taxes" are so called because they are levied on those commodities, such as tobacco and alcohol, which are the objects of widespread disapproval. "Such taxes," Paul Samuelson says, "are often tolerated because most people—including many cigarette smokers and moderate drinkers—feel that there is something vaguely immoral about tobacco and alcohol. They think these "sin taxes" stun two birds with one stone: the state gets revenue, and vice is made more expensive (Sadovsky 2010).

Danmark har punktskatt på alkohol och tobak. Danmark introducerade en sockerskatt år 1922. Den sockerskatten ökades under två tillfällen, 2010 och 2011. 2013 avskaffades skatten då den danska regeringen ansåg att den hade för stor negativ påverkan för den danska ekonomin. 2014 eliminerades hela skatten. Principen är densamma. Alla tre skatter är samma typ av punktskatter. Tobak, alkohol och socker är också alla en hälsofara. Är det en fråga om att staten skall få mer intäkter eller handlar det om att besvara en hälsofara? Varför avskaffades sockerskatten men inte alkohol- och tobaksskatten?

1.1 PROBLEMFÖRMULERING

Huvudsyftet med följande uppsats är att försöka svara på huruvida det går att skatta bort synd. Kan staten med hjälp av diverse punktskatter förändra konsumtionen och försäljningen av olika produkter? Varför finns tobak- och alkoholskatten kvar och varför avskaffades sockerskatten i Danmark? Är punktskatter ett effektivt sätt att försöka besvara hälsofaror som skapas av diverse produkter? Jag är medveten om att försöka svara på följande frågor, kommer det till att krävas ytterligare undersökningar och studier av andra och fler länder. Att undersöka Danmarks punktskatter för att svara på om man kan skatta bort synden räcker inte till. Frågan är alldeles för vidsträckt för mig att besvara på ensam, med begränsad tid och resurser. Möjligtvis kan andra, som är ute efter att besvara samma abstrakta fråga, bygga vidare eller jämföra resultaten för Danmark med andra länder. Ser situationen ut som i Danmark eller är resultaten annorlunda?

1.2 FRÅGESTÄLLNINGAR

- Kan stater skatta bort synd hos sina medborgare?
- Varför fungerar Danmarks tobaks- och alkoholskatt och varför fungerade inte deras sockerskatt?

2. TEORI OCH METOD

Uppsatsen består främst av redan befintlig forskning i form av vetenskapliga artiklar. Undersökningar och studier som försöker ta reda på hur effektiv respektive punktskatt är för det danska samhället. Vetenskapliga artiklar som berör varför punktskatter har införts och varför de avskaffas. Med ordet effektiv menar jag om försäljningen och konsumtionen av diverse ohälsosamma produkter minskar respektive ökar. En punktskatt är effektiv om det finns ett direkt samband mellan ökad skatt och minskad konsumtion. Finns det ett direkt samband kan stater enkelt påverka populationens konsumtionsbeteende.

Jag har valt att avgränsa min undersökning av punktskatter endast till Danmark. Varför just Danmark är intressant är deras orädsla för att introducera och utforska nya medel för att försöka förbättra levnadsstandarden hos sina medborgare. Introduktionen av sockerskatten är ett sådant exempel. Utöver det så används Danmarks sockerskatt som praktexempel för att en sockerskatt inte fungerar. Om inte sockerskatten fungerade, som debattörer och politiker över hela världen säger, bör inte andra liknande skatter då heller inte fungera i Danmark? Eller är sockerskatten i Danmark ett enskilt fall? Med begränsad tid, resurser och arbetskraft blev tanken att jämföra Danmarks punktskatter med andra länders punktskatter för stor. Jag lämnar över det ansvaret till andra forskare, studenter eller elever som delar samma intresse för punktskatter som mig.

2.1 DEFINITION AV PUNKTSKATT

Historien stödjer en bred tolkning av konceptet punktskatt. Alla selektiva skatter på varor, tjänster och motorfordon kan anses vara en del av punktskatt systemet. Vinster av statsägd tobak, alkohol och spelmonopol bör också betraktas som en del av systemet. Sammanfattningsvis omfattar punktskatter alla selektiva skatter och därmed sammanhängande avgifter. Avgifter på tobak, alkohol, socker, spelande, föroreningar, körning och andra specifika varor, tjänster och aktiviteter (Cnossen 2005).

2.2 TEORI OM PUNKTSKATT

Varför införskaffar diverse länder punktskatter? I *Theory and Practice of Excise Taxation* finns det tre incitament till att införskaffa eller öka punktskatter.

- Att höja intäkter för allmänna ändamål
- Att reflektera över externa kostnader
- Att motverka konsumtion

I praktiken har de flesta punktskatter antagligen antagits för intäkter. Huvudsakliga överväganden är att de kan administreras lättare än andra skatter. Punktskatt på tobak, alkohol, bensin och motorfordon är bra potentiella inkomstkällor, eftersom produkterna är lätta att identifiera. Försäljningsvolymen är dessutom hög och det faktum att det finns få tillverkare, förenklar samling. Det finns också få ersättare som konsumenterna skulle hitta lika tillfredsställande, så konsumtionen är fortsatt hög trots priset på de produkterna stiger. Frånvaron av nära substitut för beroendeframkallande eller outhärliga produkter, såsom tobak, alkohol och energi, innebär att efterfrågan på dem är oelastisk. Detta innebär att potentialen för snedvridning av ekonomiska beslut genom införandet av punktskatter är relativt små. I allmänhet föreskriver ekonomisk teori att så länge varor inte är relaterade till konsumtion, bör skattesatser vara högre på varor med lägre elasticitet. Denna upptäckt är känd som Ramsey-regeln. Vilket innebär det som omfattas av vissa villkor för hur många andra skatteinstrument som finns tillgängliga för myndigheterna. Skattesatsen bör, för försäljning av varje vara, vara omvänd proportionell mot dess elasticitet i efterfrågan (Cnossen 2005).

Vidare rationaliseras punktskatter ofta som avgifter för externa kostnader som konsumenter eller producenter av punktskattepliktiga produkter ålägger på andra människor. Förekomsten av externa kostnader kan skapa ett ärende för statligt ingripande, bland annat genom punktskatt. Att ta betalt av konsumenter eller producenter för externa kostnader kallas för Pigouviansk skatt. Det innebär att effektiv konsumtion eller produktion kan uppnås genom att införa en punktskatt på aktiviteten lika med marginalkostnaden för den skada som orsakas för andra människor. Identifiering och mätning av marginalkostnader är ofta svårt, eftersom det är beroende av vem som gör vad, hur och under vilka omständigheter. I praktiken är därför genomsnittliga externa kostnader uppskattade och antas i avgiften för dessa kostnader. Utövare möter kostnader genom att betala en punktskatt beräknad som total externa kostnader dividerat med, antalet förpackning av cigaretter eller drycker som konsumeras. Metoden för genomsnittliga kostnaden verkar vara acceptabelt om skada, till exempel genom rökning, är ungefärlig proportionell mot kostnad (Cnossen 2005).

Misslyckade informationsspridning är andra fall som motiverar statligt ingripande, även om externa kostnader saknas. Således har forskning visat att priselasticiteten hos efterfrågan på cigaretter och alkoholhaltiga drycker bland unga är i genomsnitt dubbelt så stor som priselasticiteten bland vuxna. I fallet av ökad punktskatt, bör punktskatt ha en kraftfull effekt för att avskräcka unga från att röka och dricka. Mer allmänt kan målen för folkhälsan främjas genom införande av punktskatter som begränsar konsumtionen av produkter som anses vara ohälsosamma. Alternativt kan bättre spridning av information om hälsorisker vid rökning och alkoholkonsumtion kanske vara mer lämpligt. Kopplade kanske med lagstiftning som begränsar utbudet eller konsumtionen (Cnossen 2005).

3. ANALYS

3.1 SOCKERSKATT

Den första sockerskatten introducerades i Danmark, 1922. Varor som blev beskattade var choklad, godis och sockerhaltiga drycker. Vid två tillfällen, 2010 och 2012, blev skatten högre. 2010 gick sockerskatten från DKK 14,20 (€1,90) till DKK 17,75 (€2,38) per kilo. 2012 ökades skatten återigen på choklad och godis till DKK 23,75 (€3,18) per kilo. 2013 insåg danska makthavande politiker att sockerskatten i Danmark inte gav de resultaten de hade hoppats på. Därför avskaffades sockerskatten helt 2014. Framtida planer på att utöka skatten på sockerhaltiga drycker, godis, choklad och andra typer av sockerhaltiga produkter skrotades. Sockerskatten i Danmark försvann med argumenten att skatten inte uppnådde den önskvärda hälsoförändringen samt att skatten förstörde både jobb och ekonomiskt värde (Nieburg 2013).

3.1.1 SOCKERSKATTEN ÄR REGRESSIV

Skatt på sockerhaltiga produkter är en punktskatt. Punktskatter används till exempel för att styra konsumtionen i en önskvärd riktning för samhället. Punktskatter är en extra indirekt skatt som läggs till på enskilda varor eller varugrupper. Sockerskatten är en typ av punktskatt som är regressiv. En regressiv skatt är en skatt som tar en större andel av intäkterna från de som tjänar mindre än från de med högre inkomst. Med andra ord betalar låginkomsttagare mer i förhållande till deras inkomst än rika människor. Låt oss säga att vi har en skatt på 2.000kr. För någon som tjänar 10.000kr om året innebär det en skatt på 20 procent. Men om vi istället har någon som tjänar 50.000kr per år, är skatten på 2.000kr bara 4 procent av den totala inkomsten. En regressiv skatt är alltså en skatt som beskattar alla i samma takt, oavsett inkomstnivå. Vid en första anblick kan en regressiv skatt verka rättvis, men skatten tar faktiskt en högre andel av låginkomsttagare än vad det gör av dem som tjänar mer. Praktexempel på regressiva skatter är punktskatter på varor som alkohol, tobak och socker.

Any sugar tax is likely to be highly regressive as the poor spend a much higher proportion of their income on the relevant products than the rich. To justify the tax, there would have to be strong evidence that the poor were more price sensitive. This is unlikely to be so given that they are choosing to spend a large proportion of their income on the product and that the poor will seek out cheaper substitutes to existing sources of sugar. Obese people are also more likely to have price inelastic behaviour or to seek out subsidies (Snowdon 2016).

Sockerhaltiga produkter är inte lyxvaror. Sockerhaltiga produkter massproduceras, diverse sockerhaltiga produkter konsumeras dagligen och är allmänt sätt en hörnsten av danskarnas matbudget. En enkel ekonomisk teori är att högre pris leder till lägre efterfråga. En punktskatt ökar priset på enskilda varor eller varugrupper. Om priset på läsk ökar bör, enligt teorin, efterfrågan på läsk minska (Snowdon 2016).

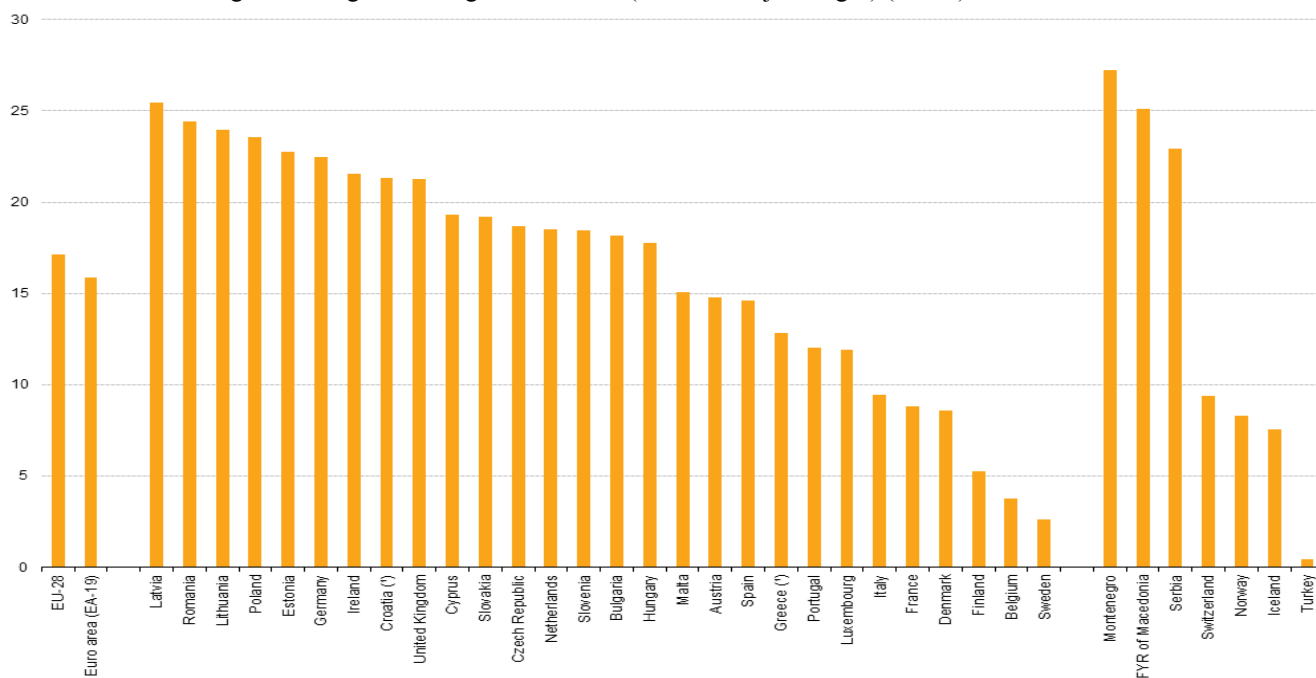
Denmark

		<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
<u>Soft Drinks</u>	<u>million litres</u>	<u>597,9</u>	<u>578,9</u>	<u>607,4</u>	<u>676,2</u>	<u>690,8</u>	<u>715,4</u>
	<u>litres per cap</u>	<u>107,1</u>	<u>103,3</u>	<u>107,9</u>	<u>119,5</u>	<u>121,0</u>	<u>124,7</u>

Källa: Statistics collected by industry analysts, GlobalData Soft Market Insights - 2017 Cycle

Enligt tabellen från GlobalData är läskkonsumtionen lägre i Danmark under åren 2011 och 2012. De två åren som sockerskatten var som allra högst. Läskkonsumtionen tar fart 2014, efter att sockerskatten slopats. Enligt statistiken från GlobalData fungerar alltså den ekonomiska teorin. Att ett högre pris leder till lägre efterfråga. År 2011 och 2012 när priset var som allra högst på sockerhaltiga drycker, var försäljningen även allra lägst. Sockerskatten i Danmark ledde alltså till minskad konsumtion av läskedrycker. Skillnaden mellan åren är dock inte kolossal. Anledningen till varför skillnaden är knapp, kan vara att låginkomsttagare i Danmark är få. I Danmark är låginkomsttagare under 10 procent av alla som är anställda.

Diagram 1. Låginkomsttagare -anställda (inkluderar ej lärlingar) (brutto) 2014

Note: enterprises with 10 or more employees. Whole economy excluding agriculture, fishing, public administration, private households and extra-territorial organisations. (*) 2010.

Source: Eurostat (online data code: earn_ses_pub1s)

Källa: Eurostat

- År 2006 var 8.31 procent av alla anställda låginkomsttagare i Danmark.
- År 2012 var 8.17 procent av alla anställda låginkomsttagare i Danmark.
- År 2014 var 8,61 procent av alla anställda låginkomsttagare i Danmark.

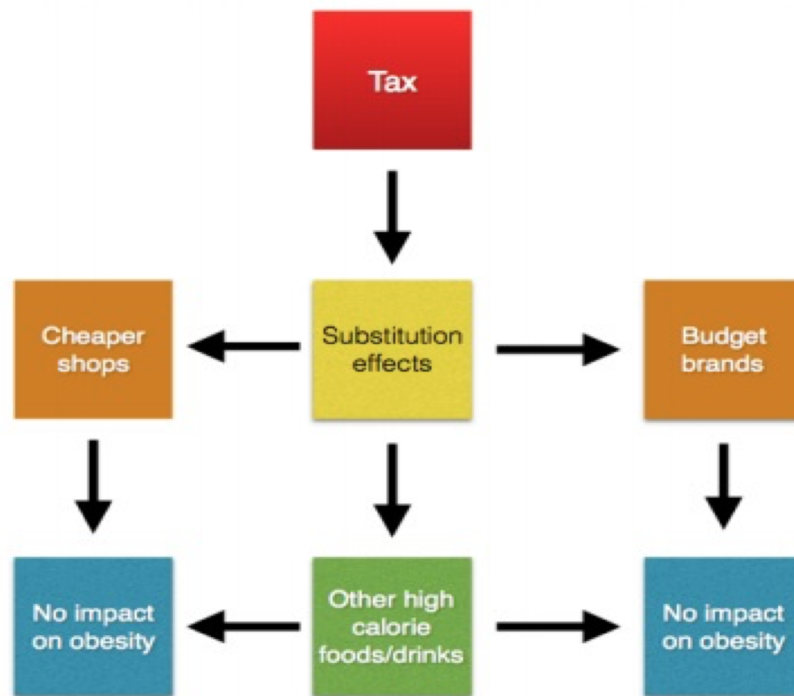
Det finns inte tillräckligt med låginkomsttagare i Danmark för att skatten skall ha en stor, övergripande effekt i landet. Definitionen av låginkomsttagare i diagrammet är anställda vars lön är högst två tredjedelar av median timlönen (brutto) i ett visst land. Tanken om att en regressiv skatt slår hårdast på låginkomsttagare stämmer. Andelen låginkomsttagare i Danmark är dock liten. Det betyder att sockerskatten slår hårdast på en liten minoritet av den danska befolkningen. Medel- och höginkomsttagare är mindre känsliga för prisförändringar. Socker är mycket givande och mycket tillgängligt. Människor som tjänar tillräckligt kommer varken påverkas eller (förmodligen) bry sig om priset på sockerhaltiga produkter ökar med en viss procent. Sockerhaltiga produkter är en hörnsten i de flesta danska hushållen och sockerskatten i Danmark sved inte tillräckligt för medel- och höginkomsttagare för att ändra sitt konsumtionsbeteende. Läskkonsumtionen var dock mindre under den regressiva sockerskatten. Skillnaden i läskkonsumtion var inte tillräcklig för danska politiker att vilja ha kvar sockerskatten.

3.1.2 SUBSTITUTIONSEFFEKT

En negativ effekt av punktskatter är substitutionseffekten. När en skatt ökar priset på en viss vara eller produkt, byter konsumenter oftast till en annan likartad vara eller produkt. När sockerskatten ökade priset på sockerhaltiga varor svarade danska konsumenter med att byta till billigare märken eller så började de att handla i mer förmånligare affärer. Konsumentbeteende är komplext. Det finns inget enkelt förhållande mellan konsumtionsmönster och pris. När priset på läsk ökades, bytte konsumenterna till andra hög kalori substitut. Substitutvaror för sockerhaltiga drycker är till exempel juice, mjölk, vin och öl. Bevis tyder på att människor växlar till dessa drycker i viss utsträckning när sockerhaltiga drycker blir beskattade (Dharmasena och Capps 2011).

An effect caused by a rise in price that induces a consumer (whose income has remained the same) to buy more of a relatively lower-priced good and less of a higher-priced one.

Substitution effect is always negative for the seller: consumers always switch from spending on higher-priced goods to lower-priced ones as they attempt to maintain their living standard in face of rising prices (Business Dictionary)

Källa: Snowdon 2016

Modellen för substitutionseffekten visar hur skatt på sockerhaltiga drycker leder till substitutionseffekt. Med införandet av sockerskatt i Danmark trodde politiker att ett ökat pris skulle leda till mindre försäljning. Vilket, med hjälp av data från GlobalData, stämmer. Men lägre läskkonsumtion leder inte nödvändigtvis till hälsförbättringar. I Danmark sökte konsumenterna istället andra produkter. Skatten på sockerhaltiga drycker hade ingen direkt påverkan på fetma eller övervikt i Danmark. Substitutionseffekten gjorde så att skatten istället påverkade vilka varumärken man köpte och i vilka butiker man handlade i. Till följd av substitutionseffekten leder sockerskatten till färre försäljningar av en produkt utan att minska kaloriförbrukningen, eftersom den kompenseras av en högre konsumtion av en annan produkt (Snowdon 2016).

The extent to which consumption falls in response to higher prices depends on, amongst other things, how important the product is to the consumer. Food and drink are the cornerstones of the household budget and most people are reluctant to change their consumption habits unless prices change dramatically. Economic evidence shows that the demand for soft drinks is inelastic, which is to say that a one per cent increase in price leads to a less than one per cent decline in consumption (Snowdon 2016).

3.1.3 GRÄNSHANDEL

Danmark och dess grannländer, Tyskland och Sverige, är alla med i den Europeiska unionen. Om du reser till ett annat EU-land, köper varor på plats och själv transporterar varorna tillbaka, betalar du moms i det land där varorna är köpta. Europeiska konsumenter vistas i ett område där pengar, varor och tjänster kan cirkulera fritt. Det är enkelt att handla varor i andra EU-länder

och sedan ta med sig varorna hem. Fri rörelse över gränser leder till ökad gränshandel. Det är nödvändigtvis inte negativt, utan länder tjänar på att exportera och importera varor och tjänster från varandra. Men i fallet av sockerskatt är gränshandeln ett av huvudargumentet till varför skatten inte fungerade.

The main difference between border trade and trade in general is that border trade is often concentrated around certain commodities, either because these commodities are available only on one side of the border or because they are much cheaper there. Consequently, border trade is often fuelled more by price differences in certain specially taxed commodities, like alcoholic beverages, gasoline, perfumes, soft drinks, sweets or tobacco than by differences in average price levels between two countries (Karlsson och Österberg 2009).

En av anledningarna till varför Danmark valde att skrota skatten på sockerhaltiga drycker var för att stoppa handeln av sockerhaltiga produkter med Tyskland och Sverige. Enligt den danska skattemyndigheten var 10 procent av all läskedryck i danska hushåll från Tyskland. När gränshandeln med sockerhaltiga produkter accelererade på grund av sockerskatt, blev det snabbt ett inhemskt ekonomiskt problem. Statistiken från GlobalData visar att försäljningen av läsk minskades under sockerskatten. Det betyder att istället för att konsumera inhemsk läsk, konsumerade man istället utländsk läsk från Tyskland och Danmark. När danskarna istället började konsumera utländsk läsk, för att utnyttja billigare produkter i utlandet, förlorade den danska staten intäkter. En undersökning från Danish Grocers' Trade Organisation (DSK) 2012 resulterade i att 57 procent av den danska allmänheten hade under 2011 åkt över till Sverige eller Tyskland för att köpa läsk eller godis. Både Tyskland och Sverige är länder utan någon sockerskatt. Sockerhaltiga produkter är därav väsentligt billigare i Tyskland och Sverige än i Danmark. Det är något den danska befolkningen visste om och agerade på. Vid gränsen till Schleswig-Holstein, Tysklands mest nordliga förbundsland, bor det en stor mängd danskar. Det är inte häpnadsväckande att en del den danska befolkningen valde att åka över gränsen för att handla sockerhaltiga produkter till ett lägre pris (Jacobsen 2012).

Statistik från Danish Ministry of Taxation bevisar att det finns ett direkt samband mellan skatt på sockerhaltiga drycker och ökad gränshandel. 2012 gick skatten på sockerhaltiga drycker upp med 46 procent. Under 2012 ökades gränshandeln med 14 procent samtidigt som den inhemska försäljningen med 7 procent. Tvärtom när skatten sjönk med 50 procent, sänktes gränshandeln för läskedryck med 19 procent och den inhemska försäljningen av läskedryck ökades med 8 procent.

Effects of Excise Changes. Border Sale. Denmark.

2012	Excise	Domestic sale	Cross border sale
Beer	+ 25 %	- 8 %	+ 14 %
Soft Drinks	+ 46 %	- 7 %	+14 %
2013	Excise ¹⁾	Domestic sale ²⁾	Cross border sale
Beer	- 15 %	+ 1 %	- 9 %
Soft Drinks	- 50 %	+ 8 %	- 19 %

1) Excise reduction 1. july 2013
2) Sale 2. half of 2013

Källa: Danish Ministry of Taxation 2015

Slutet för Danmarks sockerskatt kom till vara när de ekonomiska effekterna började väga tyngre än den potentiella hälsoförbättringar. Försäljningen av sockerhaltiga drycker sjönk men det blev ingen drastisk hälsoförbättring. Skatten var från början motsatt av socker lobbyister som European non-alcoholic beverages association (UNESDA) och Coca Cola. Det är inte häpnadsväckande att socker lobbyister skulle ta den positionen men tillslut blev skatten även illa omtyckt bland den danska populationen.

The Danish excise tax on soft drinks had been in place since the 1930's and was one of the highest in Europe. In abolishing it the government acknowledged its regressive nature, its negative impact on regional jobs close to the borders and the adverse environmental consequences of border trade. The move is expected to recoup most of the 5000 jobs lost when Danish people went across the borders to Germany or Sweden for their beverage purchases. (UNESDA 2015)

Sockerskatten försämrade den inhemska försäljningen, ökade företags administrativa kostnader och satta danska jobb i fara. Butiker och jobb nära gränsen till Tyskland försvann. Danska företag var under press och politiker blev oroliga för ytterligare ekonomisk skada. Skatten försvann primärt för att den började påverka och orsaka en ekonomisk kris i Danmark (Stafford 2012).

3.2 ALKOHOLSKATT

Oktober 2003 sänkte den danska regeringen sin punktskatt på sprit med 45 procent. Det resulterade i att priset på billigare spritvarumärken sänktes med 25 procent. Åtgärden togs i väntan på en generös ökning av reseersättning mellan EU-länder för personlig import av sprit. Det är allmänt känt att priset på alkohol kan påverka konsumtionsnivåer. Därav kan ett ökat pris på alkoholdrycker leda till en konsumtionsminskning. Ett klassiskt exempel av det är när alkoholskatten i Danmark under första världskriget höjdes med tolv gånger. Ökningen av skatten resulterade i en betydande minskning av alkoholkonsumtion per capita. Tvärtom är det också möjligt att minskning av priset på alkohol kan leda till ökad konsumtion. Baserat på 112 studier fann Professor Alexander C. Wagenaar bevis på att alkoholpriset och skatter är relaterade till alkoholkonsumtion (Grittner, Gustafsson & Bloomfield 2009).

I studien *Changes in Alcohol Consumption in Denmark after the Tax Reduction on Spirits* från 2009, skriven av Ulrike Grittner, Nina-Katri Gustafsson och Kim Bloomfield undersöker de ändringen i alkoholkonsumtionen efter skattesänkningen 2003 i Danmark. Förhoppningen med studien var att den totala alkoholkonsumtionen i allmänhet och konsumtionen i synnerhet skulle öka, särskilt bland unga konsumenter. I studien granskade de fyra års data för att undersöka förändringar i alkoholkonsumtion. Uppgifter de använde sig av kom från en nationell undersökning av den danska allmänheten. Tvärsnitts- och paneldata från Danmark 2003 till 2006 analyserades. Data samlades in via telefonintervjuer med hjälp av slumpmässig sifferuppringning. Hypotesen i studien kunde dock inte bekräftas. I allmänhet hittades inga relevanta ändringar i dricksbeteendet. Alkoholkonsumtionen i Danmark visade sig vara relativt stabil (Grittner, Gustafsson & Bloomfield 2009).

Offering possible reasons for the lack of detectable increases in consumption over the study period is challenging. [...] Firstly, it can be observed that consumption in Denmark has remained stable at approximately 12 litres of pure alcohol per capita (population 15 years and older) over the past 30 years. Beginning in 2001 and 2002, a dip to close to 11 litres per capita occurred, then a rise to 12 litres in 2003, and a dip again to 11 litres in 2004 through 2006. Only spirits sales rose in 2004 but decreased again by 2005. This long-term stability may lend support to the argument that alcohol consumption in Denmark has reached a saturation point and that any price decreases are not incentive enough to consume more (Grittner, Gustafsson & Bloomfield 2009).

Inga bevis i studien stödjer tidigare forskning som anger att sänkt pris och ökad tillgänglighet är relaterat till högre alkoholkonsumtion. Iallafall när det gäller åren 2003 till 2006 i Danmark. Delvis kan det bero på att Danmark har nått en "mättnad" konsumtionsnivå under de senaste 30 åren. Dock kan det också vara på grund av att undersökningsmetoder för datainsamling inte fångade specifika delpopulationer som kan ha ökat sin konsumtion (Grittner, Gustafsson & Bloomfield 2009).

Flera faktorer bestämmer storleken för gränsöverskridande handel med alkoholhaltiga drycker: nivån på prisskillnader, förekomsten av importkvoter, gränskontrollen, antal årliga gränsövergångar, trafikinfrastruktur, befolkningen bosatt nära gränsen och motiv för att korsa gränser. Under de senaste decennierna har gränskontrollen med avseende på alkoholhaltiga drycker minskat avsevärt inom EU. Främst på grund av utvidgningen av den inre marknaden och avskaffandet av importkvoter för alkoholhaltiga drycker mellan EU-länder (Karlsson & Österberg 2009).

On 1 January 2004, Denmark, Finland and Sweden abandoned all quotas for travellers' tax-free imports of alcoholic beverages from other EU countries and accepted the EU principle according to which travellers within the EU can take with them any amount of alcoholic beverages as long as taxes have been paid in the country of origin, and as long as the beverages are intended for personal use. (Karlsson & Österberg 2009).

Det främsta motivet för gränsöverskridande handel med alkohol är skillnader i priser. Desto större prisskillnad desto större volym av gränsöverskridande handel med alkoholhaltiga drycker. Skillnader i alkoholpriser bestämmer definitivt riktningen för gränsöverskridande handel med alkohol, men det är inte den enda faktorn som påverkar volymen av gränsöverskridande handel med alkohol. Norsk-ryska och finsk-ryska gränserna visar andra faktorer. Det är även där mycket stora skillnader i alkoholpris, men den strikta kontrollen över gränsövergångar och små kvoter på resenärers skattefria import av alkoholhaltiga drycker håller resenärernas alkoholimport till en låg nivå (Karlsson & Österberg 2009).

Characteristics of Denmark's border trade in beverages

Table 4. Characteristics of the five main Nordic regions of border in alcoholic beverages

	1. DK/GER	2. DK/SWE	3. NOR/SWE	4. FIN/Åland/ SWE	5. FIN/EST
Type of border	Land	Land, Water	Land	Water	Water
Price differences of alcoholic beverages	Large	Large/moderate	Moderate	Large/moderate	Large
Import quotas	No	No (indicative)	Yes	Yes	No
Severity of border control	None	Medium	Medium	Almost none	None
Direction of alcohol	GER → DK	DK → SWE	SWE → NOR	FIN/Åland → (TaxFree) ← SWE	EST → FIN
Border crossings/year	33.2 million	35.5 million	25–30 million	5.6 million	5.8 million
Infrastructure for traffic	Road, railway	Ferry, road, railway	Road, railway	Ferry	Ferry
Population living near the border area	Scarce (≈ 160 000)	Dense (≈ 3.6 million)	Moderate (≈ 0.4 – 1 million)	(no coherent border region)	Dense (1.4 million)
Main types of cross-border traffic	Shopping, leisure	Commute, leisure, shopping	Shopping, leisure	Leisure, shopping	Leisure, shopping
Commodities of interest	For Danes: Alcohol, food-stuffs, sweets, tobacco	For Swedes: Alcohol, clothes, foods	For Norwegians: Tobacco, meat, alcohol, sweets, soft drinks	For all travellers: Alcohol, tobacco, perfumes	For Finns: Alcohol, tobacco, consumer goods, services

Källa: Karlsson & Österberg 2009

3.2.1 GRÄNSHANDEL MED SVERIGE

Det finns diverse skillnader mellan Sverige och Danmark när det kommer till var, hur och när man kan köpa, sälja och konsumera alkohol. I Danmark är den minsta lagstadgade åldern för inköp av vin och öl 16 år. 18 år för mer starka alkoholhaltiga drycker. I Sverige är den minsta lagstadgade åldern för inköp av vin och öl på restauranger 18 år. 21 för inköp av alkoholhaltiga drycker på Systembolaget. I Sverige har staten monopol på all försäljning av alkohol. Så är det inte i Danmark. I Danmark kan alkohol köpas och säljas fritt.

Gränsen mellan Sverige och Danmark korsas av 35 miljoner människor årligen. Färjetrafiken har gradvis sjunkit till förmån för bron som etablerade en landförbindelse mellan Danmark och Sverige år 2000. År 2007 använde över 70 procent av vägtrafiken bron för att korsa gränsen mellan de två länderna. Öresundsregionen är den rikaste och mest tätbefolkat i Norden. Det lever mer än 3.6 miljoner människor i Öresundsregionen och står för mer än en fjärdedel av Danmarks och Sveriges sammanlagda BNP. För människor i Sverige, är ett viktigt motiv att korsa Öresund att handla alkoholhaltiga drycker. Skillnader i priser på öl, vin och sprit gör det väldigt attraktivt för svenskar att handla det i Danmark. Exporten av alkohol till Sverige är viktigt för Danmark, både för att det skapar jobb i Danmark samt att det ökar Danmarks ekonomiska värde. I Danmarks och dess grannländer fall är det endast priset som påverkar volym av gränsöverskridande handel. Det finns inga importkvoter, trafik hinder och det bor en stor population kring Danmarks gränser. Det betyder att starka ekonomiska argument finns för Danmark att inte öka sin skatt på alkoholhaltiga drycker. Det kommer med säkerhet alltid finnas

gränsöverskridande handel med alkoholhaltiga drycker så länge det är överkomligt eller är fördelaktigt för människor att få billigare alkohol (Karlsson & Österberg 2009).

Pris- och skattemässiga skillnader kommer därför alltid att vara relevanta för att bestämma omfattningen av den gränsöverskridande handeln med alkohol. Om skattenivåerna mellan grannländerna minskar, minskar volymen av gränsöverskridande handel också (Karlsson & Österberg 2009).

According to the same source, average Danish prices of alcoholic beverages were in 2007 some ten per cent lower than the Swedish prices. The differences between Danish and Swedish alcohol prices are, however, greater if we take into account the cheapest prices and special offers available in Denmark (Karlsson & Österberg 2009).

Likväl som sockerskatten, visar statistik från Danish Ministry of Taxation att det finns ett direkt samband mellan skatt på alkoholhaltiga drycker och gränshandel i Danmark. När alkoholskatten i Danmark 2012 ökade med 25 procent, sjönk den inhemska försäljningen med 8 procent och gränsöverskridande handeln växte med 14 procent. Tvärtom 2013 när alkoholskatten sjönk med 15 procent, steg den inhemska försäljningen med 1 procent och den gränsöverskridande handeln avtog med 9 procent.

Effects of Excise Changes. Border Sale. Denmark.

2012	Excise	Domestic sale	Cross border sale
Beer	+ 25 %	- 8 %	+ 14 %
Soft Drinks	+ 46 %	- 7 %	+14 %
2013	Excise ¹⁾	Domestic sale ²⁾	Cross border sale
Beer	- 15 %	+ 1 %	- 9 %
Soft Drinks	- 50 %	+ 8 %	- 19 %

1) Excise reduction 1. July 2013
2) Sale 2. half of 2013

Källa: Danish Ministry of Taxation 2015

Runt om i hela Danmark finns det diverse bryggerier som förser landet med arbete. Enligt Niels Hald, VD för Danish Brewers' Association skapar bryggerierna omkring 3,500 jobb i Danmark. Jobben i bryggerier leder till ytterligare 18,500 andra jobb som blir genererat av öl. Arbete bland annat inom café- och restaurangbranschen. Det är viktigt för den danska ekonomin att behålla de jobb som blir generat av alkohol. Argumentet är att höjd alkoholskatt kommer till att skada arbetare vars försörjning beror på produktion och försäljning av alkoholhaltiga drycker.

Carlsberg Danmark led beer in 2016 with a volume share of 53%. It retains such a strong position not least thanks to its ability to quickly address and dominate growth areas of beer. For example, the company placed a particular focus on growing sales of craft beer, in particular, the Carlsberg Brewmasters Collection, Grimbergen and Jacobsen brands, which all posted volume growth in 2016. The company is also a leading player within non/low alcohol beer and the emerging niche area of organic beer with its Tuborg Rå brand (Euromonitor International 2017).

Men det argumentet stämmer inte alltid. Studien *The Effects of Prices on Alcohol Use and its Consequences Taxes* visar att den övergripande sysselsättningsnivån i USA bestäms av makroekonomiska förhållanden, inte justeringar av skattesatser för specifika industrier. När den nationella ekonomin inte är i en lågkonjunktur eller depression, skulle arbetstagare som är

avskedade eller inte anställda av industrier som drabbats, finna anställning inom andra sektorer av ekonomin. Skillnaden mellan förlust av arbetstillfällen och arbetstagarnas förskjutning är avgörande: en skatteökning kan leda till en permanent förlust i alkoholindustrin. Men forskning föreslår att den fördriva arbetstagaren nästan säkert skulle hitta anställning någon annanstans. Dock på kort sikt blir det dyrt för staten då arbetstagarna under en period kommer till att vara under arbetslöshetsprocess. På lång sikt är det en förlust eftersom fördriva arbetare verkar, enligt forskning, tjäna mindre på sina nya jobb. Men förlusten i alkoholindustrin kommer i slutändan att kompenseras av sysselsättnings vinster i andra sektorer av ekonomin (Xu & Chaloupka 2011).

3.2.2 GRÄNSHANDEL MED TYSKLAND

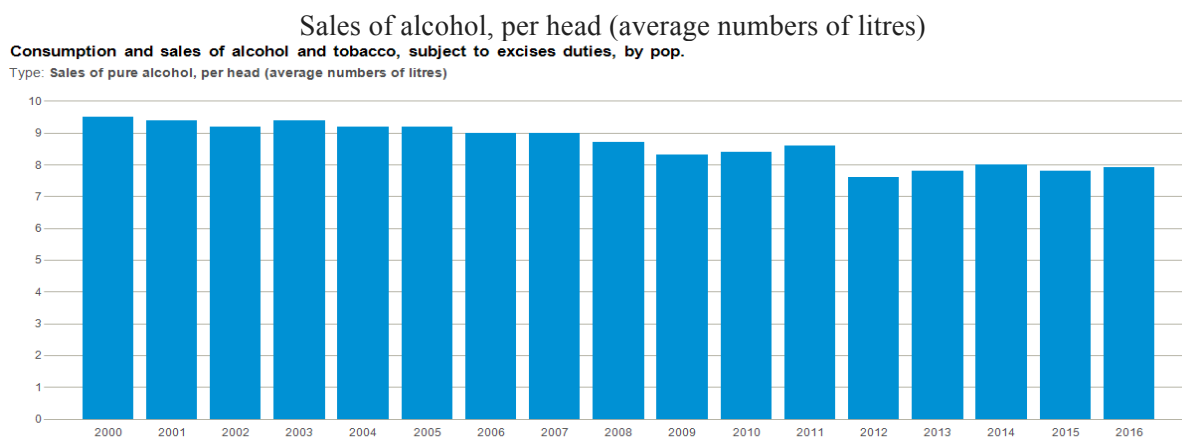
Gränshandeln med Sverige är viktig för Danmarks ekonomi. Det krävs prisskillnader i alkohol mellan länderna. Relationen mellan Danmark och Sverige är att svenskar åker över gränsen för att handla alkohol i Danmark. Relationen mellan Danmark och Tyskland är tvärtemot. Det betyder att danskar åker över gränsen mellan Tyskland och Danmark för att handla alkohol i Tyskland. Vilket är negativt för Danmarks ekonomi. Danmarks EU-medlemskap har resulterat i bättre möjligheter för danskarna att utnyttja lägre alkoholpriser i Tyskland. Kvoter för tullfri import för öl och vin ökade särskilt sedan mitten av 1980-talet, det påverkade volymen av gränshandel med dessa drycker. En förklaring till ökningen av gränshandeln med alkoholhaltiga drycker mellan Tyskland och Danmark är att i Tyskland har alkoholkvoter, nominellt sätt, varit på ungefär samma nivå sedan början av 1980-talet. Vilket innebär att deras verkliga värde har minskat och är nu bara hälften av deras verkliga värde än för trettio år sedan. Det reala priset på alkohol har inte minskat lika mycket som reella punktskattesatser, eftersom nominella priser på alkoholhaltiga drycker har ökat på grund av ökning av andra kostnadselement (Karlsson & Österberg 2009).

Även om det är svårt att exakt mäta skillnaden i alkoholpriset efter kategorier, vet forskare att priserna i Tyskland i genomsnitt ligger ungefär en tredjedel lägre än i Danmark. Ungefär 2,5 miljoner danskar eller 46 procent av den danska befolkningen bor på Jylland, där gränshandeln koncentreras kring den 67 kilometer långa landgränsen mellan södra Jylland och Tyskland, där nästan 100 000 danskar bor. Den danska-tyska landgränsen i södra Jylland passeras av cirka 33 miljoner personer årligen och gränskontrollen har varit praktiskt taget obefintlig sedan skapandet av den europeiska inre marknaden 1993. En tysk stad, Flensburg med 85 000 invånare, ligger 5 kilometer söder om gränsen och har långa traditioner för gränshandel med Danmark. Stormarknaderna som finns i förorterna i Flensburg, accepterar dansk valuta samt butiker och stormarknader annonserar också i danska tidningar (Karlsson & Österberg 2009).

Danmark gränsar till två länder, Tyskland och Sverige. I Sverige är alkoholpriserna högre och i Tyskland är alkoholpriserna lägre. Det komplicerar saken i fallet av alkoholskatt. Om Danmark teoretiskt ökar respektive sänker sin alkoholskatt, vad skulle möjligtvis hända? Statistik och undersökningar bevisar att en höjd alkoholskatt minskar inhemsk försäljning av alkohol. Det finns då inget incitament för svenskar att åka över gränsen för att handla billigare alkohol. Samt att det ökar incitament för danskarna själva att åka över gränsen till Tyskland för att handla billigare alkohol. En höjd alkoholskatt är dåligt för den inhemska försäljningen av alkohol. Den inhemska försäljningen av alkohol skulle sjunka. Men den gränsöverskridande handeln med Tyskland skulle öka. Vilket leder till att konsumtionen av alkohol i Danmark knappt skulle förändras. Danskarna skulle dricka lika mycket alkohol. Alkoholen skulle bara komma från andra länder. Inte heller skulle Danmark öka alkoholskatten så pass mycket att den

inhemska alkoholen skulle bli dyrare än alkoholen i Sverige. Då hade den gränsöverskridande handeln ökat både i norra och i södra Danmark.

Vad skulle eventuellt hända om Danmark sänkte sin alkoholskatt? 2012 ökade Danmark sin skatt på öl med 25 procent. 2013 sänkte Danmark skatten på öl med 15 procent. Diagrammet från Statistics Denmark visar att när skatten öka med 25 procent, gick den inhemska försäljningen ner. Likväl när skatten sänktes, gick den inhemska försäljningen upp. Även om det blev en förändring, är förändring i försäljning relativt liten. En sänkning av skatten minskar endast den gränsöverskridande handeln med Tyskland. Det finns ett direkt samband mellan skatt på alkoholhaltiga drycker och gränshandel i Danmark. Tanken är att alkoholskatten ska påverka alkoholkonsumtionen. Men i Danmarks fall kanske alkoholskatten istället endast påverkar gränshandeln. Resultaten från studien *Changes in Alcohol Consumption in Denmark after the Tax Reduction on Spirits* från 2009 kanske stämmer. Att under de senaste 30 åren har Danmark nått en "mättnad" konsumtionsnivå. Oavsett priset på alkohol kommer danskar att konsumera precis hur mycket alkohol de själva vill. Alkoholskatten i Danmark påverkar endast var de köper sin alkohol. Att välja mellan en hög eller låg alkoholskatt är det senare alternativet för Danmark mest optimalt. Alkoholkonsumtionen är densamma oavsett skatten, men vid en låg alkoholskatt förbättras Danmarks ekonomi, den inhemska försäljningen ökar och att det skapas jobb runt omkring i hela Danmark. Efter sänkningen med 15 procent 2013 har alkoholskatten i Danmark varit orörd.

källa: Statistics Denmark

3.3 TOBAKSSKATT

Punktskatt på tobaksprodukter har länge diskuterats. Statliga regeringar har, i syfte att minska cigarettkonsumtionen och att avskräcka riskgrupper till att börja röka, infört många ökningar på tobaksskatt. Det finns tre skäl för regeringar att höja tobaksskatten: att öka sina intäkter, att korrigera externa effekter (såsom ohälsokostnader) och för att avskräcka konsumtionen. I undersökningen *Price and consumption of tobacco* hävdar författaren Joy Townsend att tobaksskatten förmodligen uppfyller alla kriterier. Skatten är i en unik position då den även är populär i flera länder.

Allvarliga effekter av cigarettanvändning på hälsan är väl etablerat fakta. Enligt 2004 års Surgeon General Report, orsakar rökning 90 procent av lungcancerfall bland män, 80 procent av fallen bland kvinnor, och chansen att utveckla lungcancer ökar med tjugo gånger än hos en icke-rökare. Rökning orsakar, utöver cancer, en mängd andra typer av sjukdomar. Således från ett hälsovårdsperspektiv bör tobakskonsumtionen minska. Huruvida tobaksskatter effektivt uppnår staten regeringens mål om att minska konsumtionen är en nyckelfråga som behöver besvaras bättre för att bestämma riktning för framtida politik. Att öka tobaksskatten har visat sig vara det mest effektiva sättet att minska konsumtionen av tobak. WHO beräknar, med hjälp av data från 2012, att om alla länder ökar punktskatt som de tar ut på cigarettpaket med 50 procent skulle det finnas 49 miljoner färre rökare. Vilket skulle avvärja minst 11 miljoner dödsfall relaterat till tobak. I genomsnitt skulle en ökad tobaksskatt på 10 procent leda till en minskning av tobakskonsumtion på 4 procent i höginkomstländer och 5 procent i låg- och medelinkomstländer (WHO 2013).

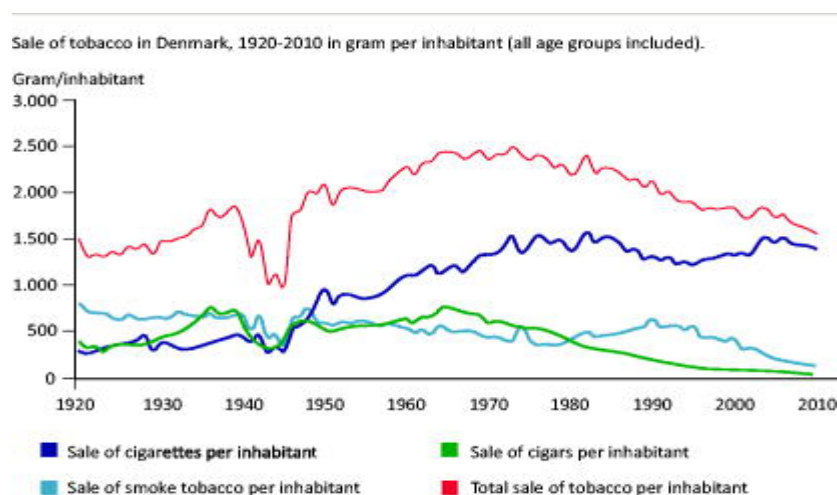
Tobak skadar hälsan, statskassan och andan i Danmark. Varje år dödas mer än 12,800 av tobaksrelaterade sjukdomar. Samtidigt som mer än 16,000 barn och mer än 872,000 vuxna fortsätter att använda tobak varje dag. Det är viktigt för den danska regeringen, enligt dem själva, att hitta en balans mellan att skydda medborgarna mot negativa hälsoaspekter från tobak samtidigt som det skall finnas fri rörelse på den inhemska marknaden. Under de senare åren har den danska regeringen ökat sin ansträngning att upprätthålla balansen. Friheten att välja, personligt ansvar, att skydda unga medborgare och potentiella nya rökare samt att skydda allmänheten från negativa effekter av rökning. 2007 införde Danmark rökfria zoner och år 2008, för att förhindra unga människor att börja röka, steg åldern för att handla tobaksprodukter från 16 år till 18 år. Ytterligare år 2009/10 undergick Danmark en nationell kampanj, inspirerat av det Australienska konceptet "Every Cigarette is Doing You Damage". Kampanjen i Danmark ledde till en rejäl minskning bland populationen. År 2000 rökte 33 procent av den danska befolkningen. Efter kampanjen, 2011, var siffran nere på 24 procent (Skatteministret 2008).

Populationen som röker är inte homogen. När man undersöker skatteeffekter av tobaksskatt måste man överväga olika befolkningsgrupper separat. En viktig skillnaden är att ta hänsyn till vuxna- respektive minderåriga rökare. Minderåriga rökare har i underlag mindre köpkraft i genomsnitt än deras vuxna motsvarigheter. Tobaksskatter påverkar därför de yngsta mest. Dessutom är vuxna rökare mer benägna att bli mer erfarna med många fler år som rökare. Således är rökning sannolikt en mer integrerad del av livet för vuxna rökare än för yngre rökare. Det innebär att cigarettkonsumtionen har relativt stor skatteelasticitet för minderåriga rökare men inte för vuxna rökare. Reaktionen av pris hos unga rökare och unga potentiella rökare är av särskilt intresse, eftersom det är åldern för rekrytering till rökning och där det har varit en tydlig brist på framgång för hälsoutbildning i att minska rökning hos tonåringar. Ungdomar har i allmänhet relativt låga inkomster med en hög andel tillgänglig för diskretionära utgifter, så förändringar i inkomst kommer sannolikt att ha en relativt större effekt på deras tobakskonsumtion. Undersökningen av minderåriga rökare i USA framställt av Lewit och Coate fann bevis på att tobakskonsumtionen hos speciellt yngre kvinnor kan vara kraftigt påverkad av prishöjningar (Sylvain 2007).

There is little doubt that price has a major effect on cigarette consumption and thus smoking induced disease, especially in low income groups. To use this as a tool of preventive medicine, therefore, seems the right public health policy. Fiscal policy is not an alternative to other methods of reducing the harm of tobacco, but it is one of the most powerful elements of the type of comprehensive policy recommended by the World Health Organization and other authoritative bodies. Raising tobacco tax also has the advantage to governments of increasing revenue (Townsend 1996)

3.3.1 TOBAKSFÖRSÄLJNING I DANMARK

Förbrukningen av tobak kan mätas som tobaksförsäljning eller som andelen rökare i befolkningen. I de flesta västerländska länder utförs undersökningar av rökvanor regelbundet av hälsovetenskapliga myndigheter. Exempel är Centret för sjukdomskontroll i USA och hälso- och värdministeriet i Nya Zeeland. Försäljningen av tobak är en indikator på tobakskonsumtion, om fluktuationer på den svarta marknaden och gränsöverskridande handel ignoreras. Försäljning av tobak är ett enkelt och billigt sätt att övervaka tobakskonsumtionen. I studien *Nationwide tobacco surveys and sales data in Denmark from 1920 to 2010* undersöks försäljning av tobaksprodukter. I studien används data från 1920 till 2010 om tobaksförsäljning i Danmark (Kim et al. 2012)

Källa: Kim et al. 2012

Försäljningen av tobaksvaror ökade från mitten av 1930-talet till 1940 och igen från 1945 till 1950. Försäljningen stagnerade sedan fram till 1957 och ökade igen till 1975. Från 1980-talet och framåt är det en minskning av total försäljning av tobak per invånare. Nedgången var mestadels i tobak, cigarrer och cigariller. Försäljningen av cigaretter minskade från mitten av 1980-talet till 1995, följt av en liten ökning fram till 2005 (Kim et al. 2012).

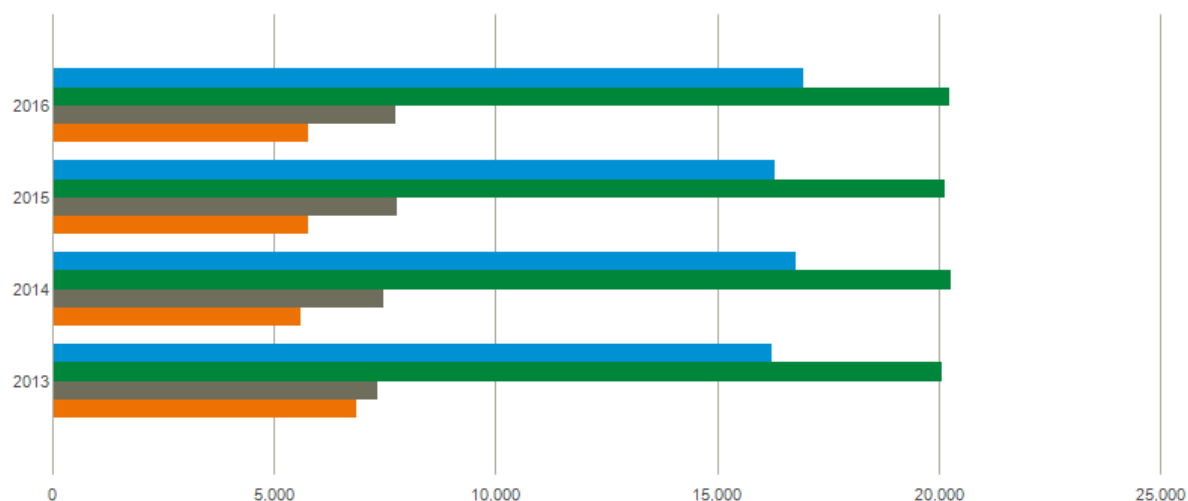
Enligt undersökningarna i studien, visade tobakskonsumtionen en markant minskning med mer än 50 procent av andelen danskar som rökte från 1970 till idag. Den totala försäljningen av tobaksvaror minskade med mindre än 30 procent. Det betyder att danskar konsumerar mindre tobak. Men den totala försäljningen är fortfarande större än konsumtionen. En del av förklaringen till denna skillnaden kan vara att den beskattade tobaksförsäljningen utgjorde en

del av den totala danska konsumtionen. Enligt en uppskattning av Danish Ministry of Taxation har den gränsöverskridande handel med tobak ökat. Det har skett en ökning av den mängd tobak som säljs till utlänningar och en minskning av hur mycket tobak danskarna köper utomlands. (Kim et al. 2012).

Consumption and sales of alcohol and tobacco, subject to excises duties

Type:

■ Sales of beer, pure alcohol (1000 litres)
 ■ Sales of spirits, pure alcohol (1000 litres)
 ■ Sales of cigarettes (million of units)
 ■ Sales of wine, pure alcohol (1000 litres)

Källa: Statistics Denmark

Diagrammet från Statistics Denmark visar att försäljningen av tobak har försämrats i Danmark. Trenden av tobaksförsäljning är på väg ner. Samtidigt visar diagrammet att alkoholförsäljningen är relativt stabil.

Vad som händer när socker- och alkoholskatten i Danmark ökar, är att även den gränsöverskridande handeln ökar. Tanken lockar med att det även är så för tobaksskatten. Statistik från Norstat 2014 visar dock motsatsen. I jämförelse med öl, läskedrycker och godis är gränshandeln för tobak extremt liten. Tobaksskatten skiljer sig rejält från socker- och alkoholskatten i det här fallet. Anledningen är att Tyskland har EU:s högsta tobaksskatt. Det lönar sig inte att åka över gränsen för att handla dyrare tobak.

Goods Danish consumers are buying in the German border shops	
Beer	79%
Soft Drinks	87%
Wine	56%
Spirits	43%
Candy	69%
Groceries	56%
Tobacco	9%

Källa: Danish Ministry of Taxation 2015

Utifrån det empiriska materialet om Danmarks tobaksskatt är det klart och tydligt att tobaksskatten har fungerat bättre än socker- och alkoholskatten. När det kommer till minskning av både konsumtion och försäljning. De ändringar och förbättringar Danmark har infört gällande tobakskonsumtionen har faktiskt haft en påverkan på den danska populationen. Dock är det viktigt att påvisa att det inte endast är priset på tobak som är avgörande för minskningen

av försäljning. I Danmarks fall hade till exempel kampanjen "Every Cigarette is Doing You Damage" stor effekt på konsumtionen och försäljningen. Den negativa trenden i tobaksförsäljningen kan också vara att det blivit, med tiden, fult att röka. Att det inte längre är lika socialt accepterat att röka. Det är inte lika attraktivt att röka. Idag vet människor om farorna och effekterna av att röka. Möjligtvis är information också en faktor som påverkar minskningen av cigarettförsäljningen. Sen kan andra produkter tagit över. Produkter som snus eller e-cigarett. Alla studier, undersökningar och resultat visar att priset påverkar tobakskonsumtionen. Priset påverkar framförallt den yngre populationen. Dock är det svårt att visa hur stor påverkan priset har. Då det mycket möjligt kan vara externa faktorer som också påverkar.

Enligt Theory and Practice of Excise Taxation är skälet till varför höga skatter på tobaksprodukter tas ut är för intäkterna, viljan att skydda barn, tron att rökare bör betala för bördan de ålägger andra (externa kostnader) och målet att förbättra folkhälsan. Det starkaste argumentet för hög tobaksskatt är att avskräcka unga från att börja röka. Skälet till att begränsa nivån på tobaksskatter är principen om konsumenternas suveränitet (höga skatter som åläggs på fullt informerade individer är en form av paternalism) och konstaterandet att externa kostnader för rökning är svårt att identifiera (Cnossen 2005).

3.4 SKATT OCH KONSUMTIONSBETEENDE

När konsumenter fattar beslut om vilken produkt som skall handlas bör, enligt elementär ekonomi teori, priset ha störst betydelse. Om man håller produkten konstant, bör konsumenter fatta köpbeslut baserat på det totala priset som de kommer att behöva betala, oavsett vilken skatt som ingår i priset samt när och hur skatten uppstår. Faktum är att konsumentreaktioner är emellertid mer komplicerade än grundläggande ekonomi kan föreslå. I många fall svarar konsumenter starkare på skatter än motsvarande ekonomiska kostnader eller positiva incitament, till exempel subventioner, rabatter och bonusar. Både för att visa att konsumenter upprätthåller en uppenbart inneboende aversion mot skatter och för att de svarar starkare på förluster än motsvarande vinster. På en grundläggande nivå strävar konsumenter efter att undvika ytterligare finansiella kostnader. Men för att konsumenterna skall kunna svara på en kostnad måste de först notera att de kommer till att behöva betala det. Bevis demonstrerar dock att konsumenterna underskattar skatter när de inte är framträdande. Det krävs prislappar som uttryckligen anger mängden skatt som konsumenten behöver betala för att efterfrågan på produkten skall minska. I motsats till underreaktion till subtila former av beskattning kan människor överreagera när skatter är framträdande (Morris et al. 2012).

Regeringar ålägger ofta skatter med målet att avskräcka utbudet av missgynnat beteende. Från ökade koldioxidutsläpp till rökning och till ohälsosam mat. De befintliga bevisen tyder på att dessa skatter är generellt effektiva för att minska oönskade beteenden, inklusive konsumtion av alkohol. Faktum är att i fallet med tobak, visar omfattande analyser att skatteökningar är de mest effektiva medlen för att minska efterfrågan. Det finns bevis för att tillägg av skatter kan öka konsumenternas välbefinnande, åtminstone när det gäller tobaksskatten. Men majoriteten av ekonomiska analyser av effekten av skatter på beteendeförändring är tyst om hur mycket av förändringen är resultatet av rent ekonomiska faktorer versus psykiska reaktioner på skatten.

Utöver ökade punktskatter kan regeringar vända sig till subventioner av andra produkter, som frukt och grönt. Forskning bevisar dock att punktskatter är ett kraftfullare verktyg för att genomföra beteendeförändring än subventioner av motsvarande värde (Morris et al. 2012).

4. RESULTAT

4.1 SOCKERSKATT

Undersökningen av Danmarks diverse punktskatter har lett till olika resultat. Teorin från Theory and Practice of Excise Taxation säger att en punktskatt införs på grund av tre skäl: Att höja intäkter för allmänna ändamål, att reflektera över externa kostnader och att motverka konsumtion. Från det empiriska materialet av sockerskatt stämmer teorin. Sockerskatten avskaffades 2013 på grund av att de tre skälen inte gick i uppfyllelse. Den första anledningen, att höja intäkter för allmänna ändamål, bygger på frånvaron av nära substitut. Undersökningar och statistik visar att när sockerhaltiga produkter gick upp i pris, bytte populationen till billigare och sämre (med mer socker) varor. Eller när priset för läskedrycker förändras bytte konsumenter till juice och mjölk. Utöver substitut för sockerprodukter, var den ökande gränsöverskridande handeln med Sverige och Tyskland, negativt för den inhemska ekonomin. Istället för att få höjda intäkter av höjd sockerskatt, sjönk intäkterna på grund av gränshandel och substitutvaror.

Statistik visar att den inhemska försäljningen av sockerhaltiga drycker sjönk, men det är svårt att påvisa att den övergripande konsumtionen av sockerhaltiga drycker också sjönk. Om en stor del av populationen åker över gränsen för att handla sockerhaltiga drycker, är det tydligt att den inhemska försäljningen sjunker. Det är dock inte tydligt att den inhemska konsumtionen av socker faller. Det är möjligt att samma mängd sockerhaltiga produkter konsumeras, produkterna kom bara från andra länder.

Sockerskatten försämrade den inhemska försäljningen, ökade företags administrativa kostnader och satta danska jobb i fara. Butiker och jobb nära gränsen till Tyskland försvann. Danska företag var under press och politiker blev oroliga för ytterligare ekonomisk skada. Skatten försvann primärt för att den började påverka och orsaka en ekonomisk kris i Danmark.

4.2 ALKOHOLSKATT

2012 ökade Danmark sin skatt på öl med 25 procent. 2013 sänkte Danmark skatten på öl med 15 procent. När skatten ökades med 25 procent, gick den inhemska försäljningen ner. Likväl när skatten sänktes, gick den inhemska försäljningen upp. Även om det blev en förändring, är förändring i försäljning relativt liten. En sänkning av skatten minskar endast den gränsöverskridande handeln med Tyskland. Det finns ett direkt samband mellan skatt på alkoholhaltiga drycker och gränshandel i Danmark. Tanken är att alkoholskatten ska påverka alkoholkonsumtionen. Men i Danmarks fall kanske alkoholskatten istället endast påverkar gränshandeln. Resultat från studien Changes in Alcohol Consumption in Denmark after the Tax

Reduction on Spirits från 2009 kanske stämmer. Att under de senaste 30 åren har Danmark nått en "mättnad" konsumtionsnivå. Oavsett priset på alkohol kommer danskar att konsumera precis hur mycket alkohol de själva vill. Alkoholskatten i Danmark påverkar endast var de köper sin alkohol. Att välja mellan en hög eller låg alkoholskatt är det senare alternativet för Danmark mest optimalt. Alkoholkonsumtionen är densamma oavsett skatten, men vid en lägre alkoholskatt förbättras Danmarks ekonomi, den inhemska försäljningen ökar och att det skapas jobb runt omkring i hela Danmark.

Skillnaden av effekter mellan Danmarks socker- och alkoholskatt är relativt liten. Skatterna har relativt liten effekt på konsumtionen av respektive produkter. En ökad skatt ökar dessutom gränsöverskridande handel med grannländer. Trots liten skillnad är alkoholskatten kvar, medan sockerskatten inte är det. För att teorin om punktskatt skall fungera, krävs det frånvaro av substitutprodukter. I fallet av sockerskatt finns det gott om diverse substitut. I fallet av alkohol finns det inte substitut. Det är den stora skillnaden mellan socker- och alkoholskatten. Ett ökat pris på alkohol leder endast till ökad gränshandel, inte till konsumtionsförändring. I Danmarks fall handlar det om att hitta en balans mellan att hålla den gränsöverskridande handeln nere, samtidigt som skatten skall leda till optimala intäkter och inte förstöra jobb. Att motverka konsumtionen för alkohol i Danmark fungerar inte genom skatter. Den danska populationen verkar hittat en "mättnad" konsumtionsnivå där de handlar och konsumerar alkohol oavsett pris. Det finns dock starka ekonomiska vinningar genom att hålla alkoholskatten på en optimal nivå.

4.3 TOBAKSSKATT

Det är klart och tydligt att tobaksskatten har fungerat bättre än socker- och alkoholskatten, när det gällande både minskning av konsumtion och försäljning. De ändringar och förbättringar Danmark har infört gällande tobakskonsumtionen har faktiskt haft en påverkan på den danska populationen. Dock är det viktigt att påvisa att det inte endast är priset på tobak som är avgörande för minskningen av försäljning. I Danmarks fall hade till exempel kampanjen "Every Cigarette is Doing You Damage" stor effekt på konsumtionen och försäljningen. Den negativa trenden i tobaksförsäljningen kan också vara att det blivit, med tiden, fult att röka. Att det inte längre är lika socialt accepterat att röka, det är inte lika attraktivt att röka. Idag vet de flesta människor om farorna och effekterna av att röka. Människor vet att rökning inte är bra. Människor vet att leder till diverse hälsoproblem. Information om tobak är därför en viktig faktor som påverkat försäljning av tobak. När det gäller frånvaron av substitutvaror ligger tobaksskatten mellan socker- och alkoholskatten. Det finns diverse produkter gällande tobak. Men det finns inte lika mycket substitutvaror som relaterat till sockerskatten. Under den senare tiden har framfarten och ökning av snus och e-cigaretter varit på framfart. Vilket möjligtvis haft en stor påverkan på minskning av konsumtion på cigaretter.

Alla studier, undersökningar och resultat visar att priset påverkar tobakskonsumtionen. Priset påverkar framförallt den yngre populationen. Dock är det svårt att visa hur stor påverkan priset har. Då det mycket möjligt kan vara externa faktorer som också påverkar. Men det finns starka argument av både ekonomiska-och hälsoskäl för Danmark att behålla sin skatt på tobak. Ekonomiska skäl av anledningen för att optimera statliga intäkter. Människor som är beroende av tobak, kommer oavsett pris med stor sannolikhet, fortsätta att handla och konsumera det. Det

är därför lika bra att få in så mycket intäkter till staten som möjligt. Resurser som kan till exempel hjälpa tobaks konsumenter som blir drabbade av negativa hälsoeffekter. Hälsoskäl för att förhindra eller komplicera försäljningen och konsumtionen av tobak gällande den yngre populationen. Att göra det svårare för unga människor att börja konsumera tobak då de har begränsat med resurser.

Enligt Theory and Practice of Excise Taxation är skälet till varför höga skatter på tobaksprodukter tas ut är för intäkterna, viljan att skydda barn, tron att rökare bör betala för bördan de ålägger andra (externa kostnader) och målet att förbättra folkhälsan. Det starkaste argumentet för hög tobaksskatt är att avskräcka unga från att börja röka. Skälet till att begränsa nivån på tobaksskatter är principen om konsumenternas suveränitet (höga skatter som åläggs på fullt informerade individer är en form av paternalism) och konstaterandet att externa kostnader för rökning är svårt att identifiera.

Sammanfattningsvis kanske det går att skatta bort synden. Så länge man skattar rätt synd. Skattning av cigaretter och alkohol är bland annat populära för att rökning och konsumtion av alkohol uppfattas inte bara vara ohälsosamt för den enskilda individen. Det påverkar hela samhället. Det är inte riktigt tydligt hur människor som väljer att dricka läsk och äter ohälsosam mat skadar någon annan än sig själva. Det har hävdats att samhället bär kostnaden för de medicinska konsekvenserna av en ohälsosam kost, men det kan sägas om många livsstilsval. Det är också välkänt att brist på motion är dåligt för vår hälsa. Ska vi beskatta lathet? Problemet med att försöka skatta bort ohälsosamma produkter som innehåller socker är att det inte är det enda sättet att bli överviktig/ohälsosam. Med andra ord kan framgången och effekten på punktskatter bero på vilken synd du skattar.

5. REFERENSER

- Bussiness Dictionary, 2018. Substitution effect. Tillgänglig: <http://www.businessdictionary.com/definition/substitution-effect.html> Hämtad: [2017-12-10]
- Cnossen, S. 2005. Theory and practice of excise taxation: smoking, drinking, gambling, polluting and driving. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Danish Ministry of Taxation, 2015. Status over grænshandel 2014. 3-40
- Dharmasena, S. O. Capps. 2011. Intended and unintended consequences of a proposed national tax on sugar-sweetened beverages to combat the U.S. obesity problem. *Health Economics* 21(6): 669–94.
- Euromonitor International, 2017. Beer in Denmark. Tillgänglig: <http://www.euromonitor.com/beer-in-denmark/report>. Hämtad: [2017-12-19]
- Eurostat, 2010. Low-wage earners as a proportion of all employees (excluding apprentices) by sex. Tillgänglig: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=earn_ses_pub1s&lang=en Hämtad: [2017-12-19]
- Grittner, Gustaffson & Bloomfield, 2009. Changes in Alcohol Consumption in Denmark after the Tax Reduction on Spirits. *European Addiction Research*. 18 september. 15: 216-222.
- Jacobsen, H. 2012. Danish fat tax a feast for German border shops. *Euractiv*. 22 augusti. Tillgänglig: <http://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/danish-fat-tax-a-feast-for-german-border-shops/>. Hämtad: [2017-12-10]
- Karlsson, T. & Österberg, E. 2009. Alcohol affordability and cross-border trade in alcohol. *Department of Alcohol, Drugs and Addiction National Institute for Health and Welfare* 6: 3-28.
- Karlsson, T. & Österberg, E. 2009. The Nordic borders are not alike. *Department of Alcohol,*

Drugs and Addiction National Institute for Health and Welfare 26 (2): 117-136.

Kim, K. Clemmenses, B. Lyng, E. Clemmensen, I. 2012. Nationwide tobacco surveys and sales data in Denmark from 1920 to 2010. *Danish Medical Journal*. 59(6): 1-5.

Morris, J. Marzano, M. Dandy, M. O'Brien, L. 2012. Theories and models of behaviour and behaviour change. *Forest Research*: 3-22.

Nieburg, O. 2013. "Very difficult" to be a Danish food producer under sugar tax system. *Foodnavigator*. Tillgänglig: <http://www.foodnavigator.com/Market-Trends/Very-difficult-to-be-a-Danish-food-producer-under-sugar-tax-system-says-Toms> Hämtad: [2017-12-10]

Sadowsky, J. 2010. The economics of Sin Taxes. *Acton Institute*. 4 (2) Tillgänglig: <https://acton.org/pub/religion-liberty/volume-4-number-2/economics-sin-taxes>. Hämtad: [2017-12-12]

Skatteministret. 2008. Tax in Denmark 2008. Tillgänglig: <http://www.skm.dk/media/3435/tax2008.pdf>. Hämtad: [2017-12-10]

Snowdon, C. 2016. Sugar taxes: A Briefing. Institute of Economic Affairs: 1–6.

Stafford, N. 2012. Denmark cancels "fat tax" and shelves "sugar tax" because of threat of job losses. *British Medical Association*. 345.

Statistic Denmark (dst.dk), 2017. Consumption and Sales of Alcohol and Tobacco. Tillgänglig: <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/priser-og-forbrug/forbrug/forbrug-og-salg-af-alkohol-og-tobak> Hämtad: [2017-12-10]

Sylvain, S. 2007. The Effects of Excise Tax on Cigarette Consumption: A Divergence in the Behavior of Youth and Adults. *Massachusetts Institute of Technology*: 87-102.

Townsend, J. 1996. Price and consumption of tobacco. The Medical College of St Bartholomew's Hospital, London, UK. 133-141.

World Health Organization (WHO). 2013. Tobacco Taxation. Tillgänglig: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0007/250738/140379_Fact-sheet-Tobacco-Taxation-Eng-ver2.pdf. Hämtad: [2017-12-10]

Xu, X. & Chaloupka, F, J. The effect of Prices on Alcohol Use and its consequences. *Alcohol Research*: 236–241.